

ds en de
sch te
is op te
mensch
van den

h geschil
scherpt,
in plaats
aan een
cegd en
illen uit-
rechtters
dat zij
u wilden
nindigen
ninaanc
rvrijheid
ij kwam,
het pro-
voor de
al zeer
van een
wilden.
parool,
standig
die de
saam-
staatsge-
e, gelijk
een r.
Want
edicten
griep
zette ze
n door
de een
macht
werd.

in strijd
ouwen,
of in
anten te
teifs dat
Ze ver-
ze, lel
de ge-
aarvoor
n op-
ntzgd,
regelen
bij de
solatie'
straten
dienst
geweld
te voor
lukt, is
de on-
nisten
de lok-
gen ze
uiterde
en be-
kerke-
n straf,
worden

tot zoo
ranneer
et voor
rits, die
lenbar-
or zijn
ange-
en op
bij de
rap af-
neden
en tot
en aan
rij der
of stoer
egaan.
zet de
waard-
n weer
laurits
de, dat
vettige
hil uit-
atte hij
Natio-
Olden-
gen de
heeft,
leiders
bogen
hoofd

g van
k de
r zou
K.

in zijn
bertas.

ik het
nosen,
n 1877
ie tot
d was,
n pre-

er haar
il vrije
er vier
ge-
geving
anders

in de
er de
u dier
chool,
n. Da-
ijk op
MAN,
nt en
moed
il de
zoo
eden,
nt en

De omstandigheid, dat de heer LOHMAN ouderling was van de Waalse Gemeente maar, na de komst van DR. RUTGERS, zijn arrestatie van de Waalse naar de Nederduitse Gemeente had overgebracht en toen, het was in December van '77, door het orthodoxe deel der Gemeente tot ouderling was verkozen, werd aanleiding tot twee kerkelijke procedures, waarvan men de bijzonderheden op p. 50 en 51 kan lezen en ook hoe Dr. RUTGERS in dien kerkelijken strijd een werkzaam aandeel nam.

Terecht wordt daarbij opgemerkt, dat deze procedure belangrijk blijft en wel in zoverre Dr. RUTGERS hier nu voor het eerst de worsteling aanbond tegen kerkelijke machthebbers, die de reglementen misbruiken om het orthodoxe element uit den kerkeraad te weren.

RULLMANN doelt hier blijkbaar op wat hij p. 52 noemt »DR. RUTGERS werkzaam aandeel nemen aan den strijd voor kerkherstel, die sedert het optreden van GROEN VAN PRINSTEREN alom in de Nederlandsch Hervormde Kerk gevoerd werd».

Ook daartoe heeft medegewerkt het bezoek, dat Dr. A. KUYPER, de erkende leider van de gereformeerde beweging tegen het Modernisme, en de providentieel aangewezen opvolger van GROEN in den staatkundigen strijd (p. 47) in het najaar van 1877, na in den zomer van dat jaar, van krankheid hersteld, uit Zwitserland te zijn teruggekeerd, aan den Bosch bracht.

Dit bezoek gold echter niet RUTGERS, maar LOHMAN en wel om zijn deelen »steun te zoeken voor de zware worsteling, die tegen KAPPELERS Schoolwetontwerp moest worden ingezet». KUYPER, die, hoewel RUTGERS aan de Leidseche Akademie een zijner tijdgenooten was geweest, daar heel geen omgang met hem had gehad, bracht toen ook een visite bij den nieuwen, orthodoxe dominee van den Bosch en eerst van toen af dateert wat KUYPER genoemd heeft hun »onverbrekelijk contact» (zie diens *Vin. Clarissimus* F. L. RUTGERS in den *Studenten-Almanak* der V. U. van 1918, p. 51).

RULLMANN noemt het oogenblik dezer ontmoeting in den Bosch »een historisch moment, dat waard is vereeuwigd te worden» (p. 49).

Nog voor het einde van 1877 treedt Dr. RUTGERS als medewerker op aan de HERAUF om in de aan zijn zorg toevertrouwde publicatie: *KERKECHT EN BUITENLAND*, het kerkelijk vraagstuk principieel toe te lichten.

Het boek van RULLMANN is in waarde niet weinig verhoogd doordat hij uit dezen pers- arbeid van Dr. RUTGERS breed citeert (p. 52—p. 64). Zoo uit diens zeven artikelen waarin gehandeld wordt over: »DE AANKOMST TOT LIDMAAT IN KERKECHT» (p. 52—53) en in verband daarmee over de kerkelijke organisatie van 1816. Zoo over Prof. HOFSTEDER DE GROOT's meening, dat BRANDT als kerkhistoricus onafhankelijk vertrouwen verdient en ook over dien allerverma- kelijsten fater van Dr. P. HURT, toenmalig predikant te NUNSPEET. Deze had in een brochure, opgedragen aan allen, welke verbonden waren aan de THEOLOGISCHE SCHOOL te KAMPEN, een geschrift van vier Kamper dominees uit het jaar 1617 laten overdrukken, waarin de gereformeerde praedicationale als »nieuwe valsheid» bestreden en hun gevoelens als »oude waarheid» gehandhaafd werd, en wel om hen aan autoriteiten tegen de Kamper-School uit te spelen. Maar daarmee had Dr. HURT de heelijke ver- gissing begaan van die vier predikanten, uit onze kerkgeschiedenis als vorige Remonstranten bekend, voor echte Gereformeerden aan te zien.

Inmiddels had Dr. RUTGERS getoond, dat ook de opleiding der predikanten hem ter harte ging.

Toen uit de discussiën in de Tweede Kamer was af te leiden, dat de theologische Faculteiten aan onze openbare Universiteit, met behoud van den naam, in de Faculteiten van godsdienst-wetenschap, bij de wet op het Hooger Onderwijs van 1876, zouden worden omgezet, onder- tekende hij met Dr. FELIX, Dr. HOFSTEDER e.a. het adres van Dr. BRONSVELD aan de Tweede Kamer ter handhaving van de theologische Faculteiten aan onze Rijksuniversiteiten.

Hij deed dat nog als predikant van VLISSINGEN. Naar bekend is, werd aan het verlangen van adressanten geen gehoor gegeven, want toen in April van 1876 de wet op het Hooger Onderwijs naar koninklijke bekrachtiging had gekregen, kwam daarmee de omzetting tot stand en, zoals RULLMANN niet te sterk zegt, werden die Faculteiten »berooft van allen wat den christelijken godsdienst eigen is». Dr. MOQUETTE sprak van »onhoofdd», omdat de dogmatiek er niet meer gedoerd werd en Dr. van RIJN schreef: »de Staat sneert uit de theologische faculteit het hart weg, het geloof in den levenden Christus».